

RAPORT

KOORDYNATORA DS. OTWARTEGO DOSTĘPU

za 2025 r.

ZABRZE, MARZEC 2026

1. Polityka Otwartego Dostępu

Przez Otwarty Dostęp rozumiemy dostępność treści za darmo i w publicznym Internecie, co pozwala każdemu czytać, ściągać, kopiować, rozprowadzać, drukować, przeszukiwać, zamieszczać odnośniki do pełnych wersji tekstów, indeksować, przekazywać jako dane do oprogramowania oraz używać w dowolnym innym, zgodnym z prawem celu, bez barier finansowych, prawnych, czy technicznych.

Jedynym ograniczeniem powinno być zapewnienie autorom kontroli nad integralnością ich utworów oraz prawa do odpowiedniego uznania ich autorstwa i cytowania ich prac.

Europejska Rada ds. Badań Naukowych (European Research Council - ERC) na podstawie opublikowanych 17 grudnia 2007 roku Wytycznych dotyczących otwartego dostępu (ERC Scientific Council Guidelines for Open Access) stworzyła wymagania, aby wszystkie – powstałe w ramach finansowanych przez ERC projektów badawczych – publikacje, które przeszły proces recenzji naukowej, były umieszczane w odpowiednich repozytoriach instytucjonalnych lub dziedzinowych i były dostępne w modelu otwartym nie później niż po upływie sześciu miesięcy od daty publikacji. ERC uważa również za niezbędne, aby dane naukowe zawarte w publikacji były umieszczane w odpowiednich bazach danych tak szybko, jak to możliwe – najlepiej natychmiast, a w żadnym wypadku nie później niż po upływie sześciu miesięcy od daty publikacji. W związku z tym dnia 17 lipca 2012 r. Komisja Europejska opublikowała zalecenia w sprawie dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony:

- zalecenie określenia przez państwa członkowskie strategii rozpowszechniania i otwartego dostępu do publikacji naukowych, które powstają w wyniku badań finansowanych ze środków publicznych, uwzględniających konkretne cele i wskaźniki postępów, plany wdrażania i plany finansowania,
- zalecenie zagwarantowania wdrożenia tych strategii przez instytucje finansujące badania i odpowiedzialne za zarządzanie publicznymi środkami na badania naukowe oraz przez instytucje akademickie pozyskujące środki publiczne.

Na podstawie Kierunków rozwoju Otwartego Dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce oraz Wzoru polityki otwartości, opracowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, stworzono i wprowadzono w życie dn. 12.09.2018 r.

Polityka Otwartego Dostępu obejmuje publikacje naukowe takie jak:

- artykuły w czasopismach naukowych krajowych i zagranicznych,
- publikacje w recenzowanych materiałach z konferencji;
- monografie naukowe oraz rozdziały w monografiach naukowych.

W celu koordynacji działań wynikających z realizacji założeń Polityki Otwartego Dostępu, w Instytucie Technologii Paliw i Energii działa Koordynator ds. Otwartego Dostępu, którego obowiązki polegają na:

- podnoszeniu kwalifikacji poprzez udział w organizowanych m. in. przez Platformę Otwartej Nauki szkoleniach dotyczących Polityki Otwartego Dostępu,
- pełnieniu nadzoru nad doskonaleniem Polityki Otwartego Dostępu,
- bieżącej oceny stanu wdrożenia Polityki Otwartego Dostępu w Instytucie i planowaniu działań w tym zakresie,
- doradztwie i wsparciu pracowników Instytutu w zakresie realizacji Polityki,
- tworzeniu i publikowaniu raportu z realizacji Polityki Otwartego Dostępu za rok poprzedni w terminie do końca pierwszego kwartału roku następnego.

2. Podsumowanie liczby otwartych publikacji

Pracownicy Instytutu Technologii Paliw i Energii regularnie publikują wyniki swojej aktywności naukowej i osiągnięć. Pracownicy Instytutu publikują zarówno w krajowych jak i zagranicznych czasopismach.

W 2025 r. pracownicy ITPE byli autorami i redaktorami 33 publikacji, w tym 25 w trybie Open Access.

Publikacje udostępnione w trybie otwartym stanowią **76%** wszystkich wydanych utworów. Jest to drugi najwyższy roczny odsetek publikacji Open Access od początku prowadzenia Polityki Otwartego Dostępu w Instytucie, tylko o 5% niższy niż w roku 2024. Utwory opublikowane dotychczas w Otwartym Dostępie znalazły się w otwartych zasobach *gratis* lub *libre*, głównie zgodnie z drogą „złotą”, czyli za opłatą. Poprzez otwarty dostęp *gratis* należy rozumieć rozpowszechnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym oraz możliwość nieodpłatnego i nieograniczonego technicznie korzystania zgodnie z właściwymi przepisami”. Natomiast otwarty dostęp *libre* to „rozpowszechnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym wraz z udzieleniem każdemu licencji na nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z niego oraz z jego ewentualnych opracowań”.

3. Prace wspomagające funkcjonowanie Polityki Otwartego Dostępu

Dokument „Polityka otwartego dostępu do danych badawczych finansowanych ze środków publicznych”, wydany 16 lipca 2025 r. przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, określa krajowe ramy wdrażania zasad otwartego dostępu (Open Access) do danych badawczych powstających w wyniku badań finansowanych ze środków publicznych. Jego celem jest zwiększenie przejrzystości, jakości, efektywności oraz ponownego wykorzystania wyników badań naukowych, a także wzmocnienie konkurencyjności polskiej nauki w europejskim i globalnym obszarze badawczym.

Polityka obejmuje dane badawcze rozumiane jako dane cyfrowe niezbędne do weryfikacji wyników badań, ich replikacji oraz dalszego wykorzystania, przy jednoczesnym poszanowaniu ograniczeń wynikających z ochrony własności intelektualnej, danych osobowych, tajemnicy handlowej, bezpieczeństwa państwa oraz uzasadnionych interesów badaczy.

Do kluczowych zaleceń dokumentu należą:

- stosowanie zasady „tak otwarcie, jak to możliwe – tak zamknięcie, jak to konieczne” w odniesieniu do udostępniania danych badawczych;
- opracowywanie i realizacja planów zarządzania danymi (Data Management Plans, DMP) na etapie planowania i realizacji projektów badawczych;
- deponowanie danych badawczych w zaufanych repozytoriach, zgodnych z zasadami FAIR (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable);
- zapewnienie odpowiednich metadanych, standardów formatów oraz licencji umożliwiających ponowne wykorzystanie danych;
- uwzględnianie kosztów zarządzania danymi badawczymi w budżetach projektów;
- rozwijanie kompetencji instytucjonalnych i indywidualnych w zakresie zarządzania i udostępniania danych badawczych.

Dokument ma charakter strategiczno-rekomendacyjny i stanowi podstawę do dalszego dostosowywania regulaminów instytucjonalnych, zasad finansowania badań oraz praktyk badawczych do wymogów otwartej nauki (Open Science).

W związku z opublikowaniem w dniu 16 lipca 2025 r. dokumentu „Polityka otwartego dostępu do danych badawczych finansowanych ze środków publicznych” przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, dokument ten został poddany analizie przez koordynatora

ds. Otwartego Dostępu w Instytut Technologii Paliw i Energii (ITPE). Analiza miała na celu ocenę zgodności obowiązujących w Instytucie regulacji wewnętrznych z aktualnymi krajowymi rekomendacjami w zakresie otwartej nauki oraz identyfikację obszarów wymagających dostosowania.

Na obecnym etapie obowiązująca Polityka Otwartego Dostępu w ITPE nie systematyzuje w sposób kompleksowy zasad postępowania z danymi badawczymi, w szczególności w zakresie ich planowania, przechowywania, udostępniania oraz długoterminowej archiwizacji. W świetle nowych wytycznych krajowych konieczne jest opracowanie szczegółowych zasad i procedur odnoszących się do zarządzania danymi badawczymi, a także aktualizacja i rozszerzenie obowiązującej polityki Otwartego Dostępu w ITPE.

Obecnie prowadzone są rozmowy dotyczące potrzeby wdrożenia w ITPE systemowego podejścia do zarządzania danymi badawczymi (Research Data Management, RDM), w tym rozważane jest powołanie dedykowanej funkcji Data Stewarda, odpowiedzialnego za koordynację działań w tym obszarze. Planowane jest podjęcie niezbędnych działań organizacyjnych i proceduralnych w tym zakresie w roku 2026, w celu dostosowania praktyk Instytutu do krajowych i europejskich standardów otwartej nauki.

W ramach prac wspierających funkcjonowanie Polityki Otwartego Dostępu w Instytucie Technologii Paliw i Energii, udzielano doraźnych, indywidualnych konsultacji pracownikom publikującym swoje prace w trybie otwartym.

4. Podsumowanie

Od września 2018 r. w Instytucie Technologii Paliw i Energii rozpoczęto działalność związaną z otwieraniem dostępu do publikacji naukowych oraz optymalizację procesów prowadzenia dokumentacji publikacyjnej pracowników instytutu. W 2025 roku aż 76% spośród wszystkich opublikowanych utworów znalazło się w czasopiśmie w trybie otwartym. Instytut zamierza kontynuować wysoki odsetek otwartych publikacji przeznaczając na ten cel środki finansowe.

W instytucie zintensyfikowane zostaną działania związane z otwieraniem dostępu do publikacji, ale również i danych badawczych. Rozpoczęte zostaną prace, służące przygotowaniu procedur zarządzania danymi badawczymi jak również przygotowaniu i szkoleniem pracowników do tworzenia zunifikowanych zasobów danych badawczych pochodzących z prac finansowanych ze środków publicznych.

Sformułowano cele otwartości na kolejne lata:

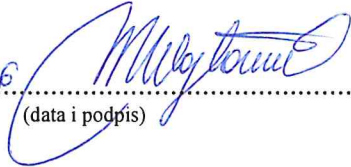
- szkolenia z zakresu Data Management (Plan Zarządzania Danymi Badawczymi) dla pełnomocnika OA i Project Managerów,
- stworzenie i optymalizacja formatowania danych w projektach badawczych;
- wprowadzenie systemu zabezpieczeń przed utratą danych badawczych z projektów krajowych i międzynarodowych,
- szkolenia pracowników z zakresu Research Danych.

Bieżące śledzenie aktualnych wymogów i doskonalenie poprzez udział w szkoleniach i warsztatach pomaga utrzymać Politykę instytutu na optymalnym poziomie.

Opracował:

Koordinator ds. Otwartego Dostępu
dr inż. Małgorzata Wojtaszek-Kalaitzidi

03.03.2026
.....
(data i podpis)

Zaakceptował:

Rozwoju

Z-ca Dyrektora Instytutu ds. Badań i

Prof. dr hab. inż. Jarosław Zuwała

4.03.2026
.....
(data i podpis)

